

ใจไม่แข็งแรง

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรมวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๓

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “พิจารณากาย”

กราบนมัสการหลวงพ่อดรับ ผมพยายามปฏิบัติรักษาใจมาโดยตลอด ผมมีข้อสงสัยที่เกี่ยวกับการพิจารณาการใช้ปัญญาอบรมสมาธิว่ามาถูกทางหรือไม่ครับ จะได้แนวทางในการรักษาใจไปต่อเนือง

คือผมนั่งสมาธิไปสักพักหนึ่งจนจิตสงบในขั้นต้นแล้วก็เริ่มใช้ปัญญาพิจารณากายและพิจารณาไปเรื่อยๆ จนจิตสงบ แต่พอพิจารณากายไปจนรู้สึกว่าการพิจารณากายแล้วเกิดรู้สึกว่ามีเห็นจิต จิตมันหมุนเป็นแยกเก็บกายออกมาคนละส่วน แต่กายนั้นเราก็ไม่ได้ปล่อย พยายามพิจารณาจนมันพิจารณาไม่ได้ กลับมีจิตออกมาให้เห็น มันหมุน เราเห็นอยู่ เรารู้อยู่ เราก็ดูอาการของจิต ก็ปล่อย พยายามกลับมาพุทโธ แต่ก็รู้เห็นอยู่ กายกับจิตออกคนละส่วนอยู่อย่างนั้น

สักพักอาการของจิตก็เริ่มสงบลง ไม่หมุน เราก็กลับมาทำความสงบใจของเราต่อสักพักจนสงบแล้วก็ค่อยๆ ออกจากสมาธิ จากที่ผมถามแนวทางไปแล้วข้างต้น ผมอยากให้หลวงพ่อดธิบายอาการที่เกิดขึ้นให้ฟังหน่อยครับ กราบขอบพระคุณหลวงพ่อดอย่างสูง

หลวงพ่อด : นี่คำถามข้อที่ ๑.

ถาม : เรื่อง “ผลการปฏิบัติ”

กราบหลวงพ่อดรับ ผมได้ทำสมาธิพุทโธจนจิตสงบแล้วพิจารณากาย ขน ผม เล็บ ฟัน หนัง จนไปเป็นกระดูก มันก็ออกมาให้เห็นเรื่อยๆ มีเวทนาเข้ามาบ้างก็พิจารณาเวทนาไป พอเวทนาความรู้สึกเบาบางลงก็กลับมาพิจารณากายต่อ จนกระทั่งอยู่ดีๆ มันก็รู้สึกสะเทือนใจแบบ

ชัดเจนมากจากการพิจารณากาย แต่ก็พยายามพิจารณาต่อไปจนรู้สึกที่กำลังเริ่มอ่อนลงแล้ว กลับมาพุทโธสักพักแล้วค่อยถอนจากสมาธิ

หลวงพ่ช่วยอธิบายอาการที่เกิดขึ้นหน่อยครับ กราบขอบพระคุณ

ถาม : เรื่อง “รายงานผลการปฏิบัติ”

กราบหลวงพ่ครับ ผมเริ่มทำความเข้าใจของใจเข้ามาจนรู้สึกว่า พอมีกำลังจะเริ่มใช้ปัญญาแล้วผมก็เริ่มพิจารณากาย พอพิจารณากายไปสักพักมันก็เกิดเวทนา ผมก็พิจารณาเวทนา แล้วมันพิจารณาเรื่อยๆ จนไล่ไปเจอจิตที่มันทำให้เกิดเวทนา แล้วพิจารณาว่า ที่รู้สึกเวทนามันก็เพราะจิตนี้มันไปปรุง ไปจับเวทนาไว้ มันก็เลยเกิดความรู้สึกว่าเจ็บปวด แต่มันเป็นเวทนานะ ไม่ใช่กาย กายไม่ได้เจ็บ เวทนาที่เจ็บ เวทนามันคือเวทนา กายก็คือกาย พิจารณาแบบนี้ พอมันไปจับได้เวทนามันมันก็เบาบางลง มันเลยได้ชัดเป็นคนละส่วนกันเลย

แต่จิตที่พิจารณาจากเวทนาไปเจอนี้จะพาไปตลอด เดี่ยวจะพาไปจีเวทนาตรงนั้นบ้าง ตรงนี้บ้าง พอตามไปทันเวทนามันก็เบาบางลงทุกครั้ง ตามดูอยู่อย่างนี้ตลอด พยายามจะพิจารณาจิตที่มันพาไป แต่ยังรู้สึกว่าพิจารณายังไม่ละเอียด ยังคิดหาอุปมาในการพิจารณาจิตให้ชำนาญ

หลวงพ่ครับ จากที่ผมเล่าการปฏิบัติให้ฟัง ผมจะเริ่มพิจารณากายเพราะรู้สึกว่าจับต้องได้ง่ายกว่า แต่จะมีอาการของเวทนาเกิดขึ้นมาบ่อยครั้ง ผมเลยไปพิจารณาตรงนั้นก่อน เพราะมันเกิดขึ้นตอนนั้นเป็นปัจจุบันตรงนั้นมันต้องพิจารณาเดี๋ยวนั้น พอรู้สึกที่กำลังอ่อนลงแล้ว กลับมาทำความเข้าใจ พอเริ่มมีกำลังก็ค่อยกลับมาพิจารณากายต่อ เป็นแบบนี้ ผมขอคำอธิบายคำชี้แนะในการปฏิบัติในครั้งนี้จากหลวงพ่ด้วยครับ ขอบพระคุณ

ตอบ : ๓ คำถามมาพร้อมกันเลย

มันก็เริ่มจากการภาวนาการพิจารณากาย การพิจารณาจิต พิจารณาเวทนา การพิจารณานะ ส่วนที่การพิจารณา การพิจารณานี้คือการฝึกหัด เริ่มต้นจากการฝึกหัดๆ คนถ้ามีอำนาจวาสนานะ เวลาประพฤติปฏิบัติไปจิตสงบแล้วมันจะเห็นกาย จับเวทนา เห็นจิต เห็น

ธรรมโดยข้อเท็จจริง คนที่มีอำนาจวาสนานะ คนที่ไม่มีอำนาจวาสนาจับพลัดจับผลูภายนอก
ภายในมันสับสนปนเปกันไปหมดนะ

คำว่า “กายๆ” กายมาจากไหน ว่ากาย กายสิ่งที่รับรู้ได้ นี่สิ่งที่รู้ว่กาย แต่เวลาเวทนา
เวทนามันเกิดจากจิต เวทนามันเกิดจากเจ็บปวดร่างกายมันก็เกิดจากเวทนา ถ้าเวทนาจิตก็เกิด
จากจิต ถ้าธรรมารมณ์ๆ นี่คนที่มีความวาสนาเวลาจับต้องมันจับต้องได้ชัดเจน

แต่คนที่ไม่มีอำนาจวาสนาใจ คนที่ไม่มีอำนาจวาสนาเวลาภาวนาไปแล้วไม่มีวาสนา คำ
ว่า “ไม่มีวาสนา” คือเราสร้างมาอ่อนด้อย เราสร้างของเรา มา อำนาจวาสนาของเราเบาบาง พอ
เบาบาง พิจารณาไปมันจะจับพลัดจับผลูอย่างนี้ มันจะจับต้นชนปลายอะไรไม่ได้ เวลาจับต้น
ชนปลายสิ่งใดไม่ได้มันอ่อนแอ ถ้ามันอ่อนแอ มันอ่อนแอเพราะไม่มีอำนาจวาสนาบารมี

ในวงปฏิบัติในวงกรรมฐาน เวลาครูบาอาจารย์ของท่านประพฤติปฏิบัติ เช่น หลวงปู่
เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านทำของท่านเริ่มต้น ท่านทำแล้วท่านพยายาม
พิจารณาของท่าน พิจารณาอย่างไรก็แล้วแต่มันไม่ได้ผลๆ เพราะอำนาจวาสนาของท่านบังไว้
จนลาพระโพธิสัตว์มาแล้วเวลามาจับแล้วพิจารณามันเข้าไปสู่สะท้อนถึงกิเลส ถ้ามันจับ
สะท้อนกิเลส มันชำระกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป

แต่เวลาคนที่ประพฤติปฏิบัติที่อ่อนแอเวลาจับแล้วมันไหลไปอย่างนี้ จับเวทนาไปมัน
ไหลไปกาย มันไหลไปเวทนา มันจับจดมันจับต้องสิ่งใดไม่ได้ แล้วเวลาจับต้องสิ่งใดไม่ได้ คำว่า
“วาสนาๆ” ใจ

คำว่า “วาสนา” คืออำนาจวาสนาบารมี อำนาจวาสนาบารมีไม่พอ เวลาไม่พอขึ้นมา นี่
ไปศึกษามาก ฟังธรรมของครูบาอาจารย์มาก เวลาบอกว่า สิ่งนี้มันจับต้องไม่ได้ คือกำลัง
สมาธิมันไม่พอ กำลังสมาธิไม่พอ เวลากลับไปทำพุทโธ กลับไปปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ามีกำลัง
แล้ว มีกำลังแล้วกลับมาพิจารณาๆ

เวลากลับมาพิจารณา เห็นไหม เวลามันที่ว่าจังหวะที่เราจะทำได้ก่อน ถ้าไม่มีอำนาจ
วาสนามันจับแล้วมันทำอะไร ภาษาเรา มันผิดพลาดไปตลอด แต่ถ้ามันมีวาสนามันทำอะไรมัน
รู้มันเห็นของมัน มันเข้าใจของมัน แล้วมันทำเป็นขั้นเป็นตอนไป นี่ใจ สิ่งที่มีความวาสนา

คำว่า “อำนาจวาสนา” ทำแล้ว คนที่มีอำนาจวาสนานะ พยายามจะจับผิดตนเอง เห็นความบกพร่องของตน เวลาความบกพร่องของคนอื่นเรื่องของเขา

ความบกพร่องคนอื่น สิ่งที่มีความบกพร่องคนอื่น ถ้าเราอยู่ในเรื่องของสังคม ยิ่งพระบรมมาเป็นสังคมสงฆ์จริตนิสัยไม่เหมือนกัน เวลาสมัยหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์สมัยที่ท่านยังเป็นหลักชัยอยู่ เวลาพระอยู่ด้วยกันจะรู้จักนิสัยกัน คนเราแพ้อาหารเรื่องอะไร มีสิ่งใดมาเราจะแบ่งปันกัน เราจะมีคามผูกพันกัน มีครูบาอาจารย์ที่ดีท่านคอยชี้คอยแนะคอยควบคุมดูแล ท่านคุ้มครองดูแล นั่นสมัยครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรม

เวลาในปัจจุบันนี้มันเป็นรุ่นลูกรุ่นหลานมาตลอด มันขยายออกไป สิ่งที่ยาขยายออกไป ถ้าครูบาอาจารย์ที่ดีงาม ครูบาอาจารย์ที่ดีงามท่านจะเอาสัจจะความจริง ไม่มีลูปหน้าปะจมูกใจใครผิดใครถูกว่าตามด้วยเหตุด้วยผล

แต่ถ้ามันเป็นคนที่มึนกลืนอยู่ในหัวใจนะ ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะพวกรา ลำเอียงเพราะพวกรา ลำเอียงเพราะว่าภาวนาเหมือนเรา ลำเอียงเพราะว่าภาวนาไม่เหมือนเรา นี่มีความลำเอียง ความเป็นอยู่ท่านคุ้มครองแต่สิ่งที่ท่านรักท่านชอบใจ ท่านไม่คุ้มครองสิ่งที่ท่านไม่รักไม่ชอบใจ นี่ไง ถ้ามันไม่เป็นธรรม มันไม่เป็นธรรมตรงนั้นนะ ที่นี้พอไม่เป็นธรรม เวลาครูบาอาจารย์ที่ไม่เป็นธรรมนะ

แล้วเราปฏิบัติละ เวลาปฏิบัติเราไม่มีวาสนาใจ เราไม่มีวาสนา ไม่มีขันติธรรม ไม่มีสัจย์ ถ้ามีสัจย์ขึ้นมา ความถูกความผิดมันเป็นตรงนั้นใจ

ไฉนเป็นคำถามที่ถามมานะ ถามมาเรื่องการพิจารณา ผลการพิจารณาเป็นอย่างนั้นนะ นี่เวลาเราพูด เราพูดถึงอำนาจวาสนา พูดถึงจริตนิสัย พูดถึงพื้นฐานของจิต จิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันมีอำนาจวาสนามากน้อยแค่ไหน

ถ้ามีอำนาจวาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เจ้าชายสิทธัตถะไปเที่ยวสวนเห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย มันคิดได้เลยละ เห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตายมันแปลกประหลาด มันต้องมีฝั่งตรงข้ามที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ทั้งๆ ที่มันไม่มีนะท่านยังคิดของท่านเลย

ไอ้ของเรา อู้อู! เกิดมาท่ามกลางประเพณีวัฒนธรรมของชาวพุทธมันดำตา มันดำตา ดำรับตำรา ครูบาอาจารย์ สำนักปฏิบัติเยอะเยอะไปหมดเลยล่ะ มันยังไม่สนใจ แล้วเวลาสนใจขึ้นมา เพราะมันไม่มีวาสนาไง นี่พูดถึงวาสนานะ ถ้าวาสนาของคนมันอ่อนด้อย

สิ่งที่คูสิ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาท่านพูดไว้ในพระไตรปิฎก “เราคนวาสนา น้อย อายุเราแค่ ๘๐ ปี แล้วพระพุทธเจ้าองค์ดั้งเดิมมา ๘๐,๐๐๐ ปี ๖๐,๐๐๐ ปี”

ท่าน ๘๐ ปี แต่เวลาสร้างสมบุญญานิกการ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย เป็น อสงไขยๆ มันสร้างมาไม่เหมือนกัน มันสร้างมาแตกต่างกัน เวลามันสร้างแตกต่างกัน อำนาจ วาสนาบารมีมันยิ่งใหญ่ง่ายยิ่งทำมามาก ยิ่งรักษามาก ยิ่งมีอำนาจวาสนาบารมีมาก เวลาสำเร็จ เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอายุก็ยืนด้วย อำนาจวาสนาด้วย สิ่งที่ทำมันอบรมสั่งสอน ด้วยอริยสัจจะความจริงอันเดียวกัน แต่ด้วยความกว้างขวางความยิ่งใหญ่ นี่พูดถึงเรื่องทาง โลกไ

ที่นี้ย้อนกลับมา ย้อนกลับมาผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เวลาคำถามๆ คำถามก็คือคำถาม เวลาคนปฏิบัติก็คนที่ปฏิบัติ แต่เวลาคนที่ปฏิบัติขึ้นมาถ้าคนที่เป็นอย่างจริงเป็นจังขึ้นมา พอจิตมัน สงบแล้ว สงบแล้วเดี๋ยวก็เสื่อม เสื่อมแล้วสงบ เป็นสมาธิแล้วเสื่อมจากสมาธิ ร้อยแปด แล้วเวลา ออกรู้ๆ ออกรู้ณิมิตทั้งนั้นนะ ที่รู้ที่ได้ยินต่างๆ

เพราะเริ่มต้น การที่ประพฤติปฏิบัติเริ่มต้นถ้ามันเห็นสติปัฏฐาน ๔ ตามความเป็นจริงนี้ สุดยอด แล้วสิ่งที่ในวงกรรมฐานที่มันลุ่มลึกคลุกคลานกันอยู่นี้เพราะอะไร ก็พิจารณากาย กาย อะไรล่ะ

เวลาหลวงตาท่านพูดนะ เวลาหลวงตาท่านพูดเวลาท่านพูดกับครูบาอาจารย์เล็กๆ “สมาธิยังทำกันไม่เป็น”

คำว่า “สมาธิยังทำกันไม่เป็น” มันไม่มีเบสิก มันไม่มีพื้นฐาน คำว่า “ไม่มีพื้นฐาน” มัน ยกขึ้นสู่วิปัสสนาไม่ได้หรอก แล้วถ้ามันจะยกขึ้นสู่วิปัสสนา สิ่งที่ยกขึ้นสู่วิปัสสนา ภาวนามย ปัญญา ที่บอกโลกุตระๆ

โลกุตตระ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ท่านแยกแยะไว้ให้ผู้ประพฤติปฏิบัติ
แยกประเภท แยกประเภทปัญญาของตนนะ แยกประเภทว่า

ถ้ามันเป็นโลกียะมันก็เป็นปัญญาโลกียะ มันผูกพันกับสมมุติ มันผูกพันกับกิเลส มัน
ผูกพันกับจิตนี้

ถ้าเป็นโลกุตตระ โลกุตตระจิตที่มันสงบระงับแล้วถ้ามันเห็นสติปัฏฐาน ๔ ตามความ
เป็นจริงขึ้นมามันถึงจะเป็นโลกุตตระ คำว่า “โลกุตตระ” มันรู้ได้ มันรู้ได้เวลาธรรมจักร เวลาจักร
มันหมุนขึ้นมาในหัวใจ เวลาจักรมันหมุนขึ้นมาบนจิตนี้มันมหัศจรรย์ขนาดไหนเขารู้ได้ สิ่งที่
มหัศจรรย์

เวลาหลวงตาท่านพูดไป “มหาสติ มหาปัญญา”

คำว่า “มหาสติ” เราไม่กล้าพูดอย่างนั้น สิ่งที่เราท่านเทศน์ออกมาท่านไม่ใช่ศัพท์ ไม่ใช่
ศัพท์ที่ในพระไตรปิฎกที่ดูมันสูงส่งไป ท่านพูดเป็นภาษากรรมฐานไป ภาษากรรมฐานภาษา
พื้นบ้าน แต่คนที่ฟังเป็นๆ มันจับต้อง มันต้องมีวุฒิภาวะขนาดไหนมันจะรู้ได้ไง

นี่พูดถึงถ้ามันไม่มีพื้นฐานที่จะทำความเข้าใจได้ แล้วทำความเข้าใจได้ สมาธิ
แก้กิเลสไม่ได้ สมาธิแก้กิเลสไม่ได้ แต่เวลาเป็นสมาธิแล้วมันเห็นนิมิตไป มันรู้ต่างๆ จิตมันสร้าง
ภาพไป นี่มันสร้าง นั่นเป็นเวทนา นี่เป็นเวทนา มันจับไปทั่ว มันเหมือนคนฝันนะ ฝันรอบหนึ่งว่า
เป็นนู่นเป็นนี่ นี่พูดถึงว่าถ้าไม่มีวาสนาไป ไม่มีวาสนา

ดูการศึกษาสิ การศึกษานี้ะโดยพื้นฐานการศึกษาตั้งแต่อนุบาล ตั้งแต่ประถม
การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาทางเลือก การศึกษาตอนนี้พยายามบอกว่า การท่องจำๆ ทำ
ให้เด็กไทยนี้โง่ ต้องให้เด็กไทยพิจารณาเอง คิดเองเป็น

เดี๋ยวนี้คนที่เขามีฐานะเขาจ้างครูสอนที่บ้านเลย การศึกษาทางเลือกเขาศึกษาของเขา
เอง นี่พูดถึงการศึกษา การศึกษามาเพื่อจะอ่านออกเขียนได้ เพื่อให้มีพื้นฐานในความรู้ลึกนึก
คิด มันยังมีแนวทางอีกมากมายมหาศาล

นี่ก็เหมือนกัน เวลาคำถาม ๓-๔ คำถาม ๓-๔ คำถามมันเริ่มต้นมาจากตรงนี้ เริ่มต้นจากตรงนี้ ถ้าใจมันอ่อนแอ ใจมันอ่อนแอ ใจไม่มีอำนาจวาสนา เราก็ทำนะ เราก็พยายามประพฤติปฏิบัตินะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เวลาประพฤติปฏิบัตินะ อริยาบถ ๔ ยืน เดิน นั่ง นอน หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์เราประพฤติปฏิบัติก็ยืน เดิน นั่ง นอน พวกเราที่ประพฤติปฏิบัตินี้ก็ยืน เดิน นั่ง นอน กิริยาเหมือนกันทั้งสิ้น

แล้วทำอุกฤษฏ์ทำมากมายขนาดไหนก็แล้วแต่ นี่คือปัจจุบันใจ นี่คือที่มันมีศรัทธามีความเชื่อมีความมั่นคงแล้วพยายามลงทุนลงแรงเป็นปัจจุบันนี้ที่จะเอาชนะกิเลสของตนไป

แต่ถ้าใจมันอ่อนแอ อำนาจวาสนามันไม่ได้สร้างมา มันเข้าไปแล้ว เวลาเราทำงานนะ เหมือนคนไปสมัครงาน คนไปสมัครงาน ผู้ที่รับงานเขาจะถามถึงประสบการณ์ ถามถึงความรู้ ทดสอบ ต้องสอบผ่านก่อน สอบแล้วต้องสัมภาษณ์ สัมภาษณ์แล้วก็ต้องมาแบบว่าคัดเลือกว่า จะรับสมัครใครไม่รับสมัครใคร นี่พูดถึงการสมัครงาน

วิปัสสนาฯ เราสมัครกับใคร อริยสัจนะ ไม่มีใครที่จะมาคัดมาแยก มีแต่สัจจะความจริงเท่านั้นที่จะคัดจะแยกที่จะให้ใจของเรามั่นยืนขึ้นสู่วิปัสสนาแล้วมันเป็นความจริงไปได้

แต่ถ้ามันไม่มีสติไม่มีปัญญา ไม่มีอำนาจวาสนา ใจมันอ่อนแอ พิจารณากายไปแล้วมันก็จะเห็นจิต จิตพิจารณาไปแล้วมันก็จะไปเห็นธรรมๆ มันหมุนไปเรื่อยนะ มันหมุนไปเรื่อย แล้วมันหมุนแล้วมันเป็นอย่างไร

อันนี้เราปูพื้นก่อน ปูพื้นสำหรับผู้ที่มาประพฤติปฏิบัติที่เราเป็นชาวพุทธๆ กันนี้ เราเป็นชาวพุทธนะ เกิดจากพ่อจากแม่เหมือนกัน เกิดมาเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่เกิดมาแล้วอำนาจวาสนาไม่เหมือนกัน แล้วอำนาจวาสนาเวลาบุญญาธิการต่างๆ ไม่เหมือนกัน

คนที่มีบุญญาธิการนะ ของเล็กน้อยเขาก็เห็นเป็นของสำคัญ ของเล็กน้อยน้อยนะ สิ่งที่เราเวลาหลวงตาท่านแสดงธรรมๆ ใจ ท่านบอกเลยนะ เวลาคนที่ไม่มีอำนาจวาสนานะ “เฮ้ย! ไม่ได้ที่เรา” มันปิดนะ สร้างกำแพงปิดหัวใจไว้เลย “เราเป็นเทวดา เราสุดยอด เราไม่มีจุดด่างพร้อยเลย ว่าคนอื่นทั้งนั้นเลย ไม่เคยที่เราเลย”

แต่เวลาหลวงตาท่านอยู่กับหลวงปู่มันนะ หลวงปู่มันท่านก็เทศน์อย่างนี้แหละ “โอ้โฮ! เราเป็นอย่างนั้นๆ” นี่มันพยายามจะหาความบกพร่องของตนนะ แล้วมันจริงไหม เราเป็นอย่างนั้นจริงไหม เรามีความเห็นผิดจริงไหม เราหลงในอารมณ์ความรู้สึกเราหรือเปล่า

เวลาท่านเทศน์มานะ จะโน้มมาใส่ตัว โอปนยโก โอปนยโก เรียกธรรมาสังขารทั้งหลายมาดูธรรม มาดูกิเลสค้นหาความทะยานอยากของข้า มาดูความหลงผิดของข้า ถ้ามันเห็นอย่างนี้ มันจะเห็นใจ แต่ส่วนใหญ่แล้วมันไม่มีทาง

เวลาหลวงตาท่านพูดไป รตนน้ำบนหลังสุนัข หลังกมา มันสะบัดทิ้งหมดนะ หลังกมามันไม่ติดน้ำหรอก เพราะหมามันไม่ชอบน้ำ เวลาลงน้ำขึ้นมา มันลุกขึ้นจากน้ำ มันจะสะบัดตัวทันทีเลย น้ำออกหมด

นี่ก็เหมือนกัน มันสร้างกำแพงกัน กันเอาไว้เลยนะ “เราเป็นเทวดา ไม่มีจุดบกพร่องเลย เราเป็นคนสุดยอด ที่เทศน์ มาว่าคนอื่นทั้งนั้นเลย” นี่มันไม่โอปนยโกไง

ถ้าโอปนยโกเข้ามา นี่คนมีวาสนา เราผิดอะไร เรามาจับผิดตนเอง เราพยายามชวนชวายเป็นของเรา นี่วัดกันตรงนี้ ถ้ามีวาสนานะ มันจะย้อนกลับมาเลย เรามีอะไรผิดบ้าง เราจะแก้ไขตรงไหน เราควรเป็นอย่างไร

แล้วสิ่งที่ว่าครูบาอาจารย์ที่คอยชี้แนะ ครูบาอาจารย์ที่ชี้ชุมทรัพย์นี้หาแทบไม่ได้เลย มีแต่เอออวยกันไป เอออวยกันมา เยินยอกกันไป เยินยอกกันมา มันไม่เหมือนครูบาอาจารย์ของเราหรอก ลูกหน้าไม่ปะจุมูก จมูกต้องขาด ถ้ามีสิ่งใดเป็นปมต้องขาด ลูกหน้าไม่มีปะจุมูก พับ! พับ! ต้องขาด

นี่ไง ถ้ามันมีนิสัยจริงจังอย่างนั้น มีอำนาจวาสนาอย่างนั้น เวลามาทำความจริงมันก็ได้

เราจะบอกว่า ในชาติปัจจุบันนี้ เห็น เราเห็นลูกศิษย์หลายคนนะ ทุ่มเทมาก ทุ่มเทมากจริงๆ แต่หลงผิดหมดเลย เวลาเขาทุ่มเทนะ ยอดเยี่ยมเลยนะ แล้วเวลาเขากลับมาหาเรานะ ลูกศิษย์นะ “หลวงพ่อ ถ้าได้มีเสียงอะไรหลวงพ่อย่าตกใจนะ ผมคุยกับเทวดา เทวดามาเต็มไปหมดเลยนะ”

สุดท้ายนะ เอาส่งโรงพยาบาล พอส่งโรงพยาบาลไปแล้วนะ พอเขาไปโรงพยาบาลนะ เขาก็รักเพศของเขาแหละ ตอนหลังเขามาเราไง เวลาเลิกไปแล้วเวลาเขามาหาเรา พอเขาได้สติมา เขาเห็นผ้าเหลือง เราอยู่ในผ้าเหลือง เพราะว่าการศึกษาที่มันต้องเปล่งวาจาไง ถ้าเขาไม่เปล่งวาจา เราจะไปชักผ้าเหลืองเขาออกมันก็สึกไม่สมบูรณ์นั่นนะ เขาระลึกได้เอง เขาบอกว่าเขาพินิจจาก ยามา เขาเห็นผ้าเหลืองแล้วโดนมัดไว้ เขาสนใจมาก เขาเลยเปล่งวาจาลาสิกขา แล้วลาสิกขา ไปก็รักษา รักษามันก็ดีขึ้น

นี่เขาทุ่มเทนะ เขาปฏิบัติทั้งวันทั้งคืนเลย แล้วเขาก็ลาไปวิเวกไปทางเชียงใหม่บนภู สุดท้ายแล้วด้วยอำนาจวาสนาของเขา หลุดไปเองไง ไปภาวนาเดินจงกรมอยู่ในป่า เขาทุ่มเท มากนะ เวลาทุ่มเททุ่มเทมาก

เราจะบอกว่า สิ่งที่เขาทุ่มเท เราไม่ใช่มองว่าคนนั้นก็ทุ่มเท คนนี้ก็ทุ่มเท วัดกันด้วยปริมาตร วัดกันด้วยความทุ่มเท แต่พื้นฐานของใจละ พันธุกรรมของจิตที่สร้างมาละ

ถ้าสิ่งที่สร้างมาๆ อำนาจวาสนาไง พระอรหันต์แสนกับ ถ้าพระพุทธเจ้าละ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย ๑๖ อสงไขยกับ ๔ อสงไขยมันต่างกันอย่างไร ๘๐,๐๐๐ ปีกับ ๘๐ ปี ต่างกันอย่างไร

นี่มันต่างกันตรงนี้ มันต่างกันตรงที่เหตุ ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ มันต้องเป็นผู้ที่สร้างสม บุญญานุการมา ได้ทำมา พอได้ทำมาปั๊บ ในชาติปัจจุบันนี้จิตใจมันจะมั่นคง พอจิตใจมันคง แล้วไม่เอารัดเอาเปรียบใคร จิตใจนี้เป็นจิตใจที่สาธารณะ

แล้วเวลาทำสิ่งใดขึ้นมา จิตใจคน มองหน้าไม่รู้ใจใจ จิตใจคนมันไม่เหมือนกัน เวลาทางโลกๆ จะเอารัดเอาเปรียบว่าสิ่งนี้เป็นผลประโยชน์กับเราๆ แต่ทางธรรมแล้วไม่ใช่เลย

ทางธรรมเขามีแต่เสียสละออกไปให้คนอื่นๆ เราได้แต่คุณธรรมมา คุณธรรมสัจธรรมที่ เราจะคุ้มครองดูแลกลางหัวใจนี้

สิ่งที่วัดธาตุได้สิ่งนี้มันประจำโลก โกงคลังสินค้ายาไปดูสิ ล้นเลยละ นั่นนะไม่มีเจ้าของ แต่ของเรามีของอยู่ขึ้นเดียวเราก็ไปยึดว่าของเราๆ มันไม่ใช่

แต่หัวใจที่เป็นธรรมที่แผ่แผ่ที่ระลึกถึงคนอื่นนี้สุดยอด ถ้าจิตใจที่มันเป็นธรรมๆ มันจะเป็นแบบนี้ ถ้าเป็นแบบนี้มันจะเป็นคุณประโยชน์

นี่พูดถึงว่าปูพื้นฐาน ปูพื้นฐานถึงการปฏิบัติมันมีพันธุกรรมของจิตด้วย มันมีอำนาจวาสนามาด้วย แล้วพอสิ่งนี้ถ้ามันมีอำนาจวาสนามา นี่เรายก เช่น ท่านอาจารย์สิงห์ทอง เวลานิสัยใจคอในทางโลกนะ ก่อนที่จะบวช ในประวัติของท่าน เพื่อนๆ เขาบอกว่าเอ็งบวชไม่ได้หรอก นิสัยอย่างเอ็งเป็นไปไม่ได้ที่จะบวช ทำทายเป็นเลยนะ ถ้าเอ็งบวชได้ครบพรรษานะ ให้มาชี้ใส่ที่นอนกุเลย

ตอนหลังเพื่อนเป็นกำนัน นี่ไง เพื่อนด้วยกันคบกันมา นิสัยทางโลกก็เห็นกันอยู่ แล้วท่านก็มาบวช แล้วท่านก็สัญญากันไว้แล้วก็มาบวช เวลามาบวชแล้วพรรษาแรก

นี่ท่านเล่าเอง ครูบาอาจารย์ท่านเล่า มันฝังใจเราเพราะอะไร มันฝังใจเราเพราะบุญกับบาปมันแตกต่างกัน คำนี้ฝังใจมาก แล้วมันเป็นข้อเท็จจริงที่คนหาไม่ได้

ท่านบอกว่า เวลามาบวชแล้วพรรษาแรกนะ สวดมนต์ก็เป็นสมาธิ จะนั่งตรงไหนมันก็เป็นสมาธิ เอ๊ย! สมาธินี้มันเป็นไปได้ง่ายๆ อย่างนี้ โอ! มันแปลกนะ

แล้วพอเป็นสมาธิ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี ถ้าเป็นสมาธิแล้วจิตมันต้องมีความสงบ มีความอบอุ่น มันสุขมาก สุขที่ไม่เจือด้วยอามิส

ไม่เจือด้วยอามิสคือข้าวของเงินทอง โลกธรรม ๘ ไม่เจือด้วยโลกธรรม ๘ ไม่เจือด้วยอามิส ไม่เจือด้วยศีลจางราววล ความสุขที่ไม่เจือด้วยศีลจางราววล สุขในสมาธิ

ท่านระลึกถึงใจว่า ท่านนั่งที่ไหน ท่านบอก ทำวัตรก็จะเป็นสมาธิ สวดมนต์ไม่จบหรือจิตมันจะลง นี่วาสนาของคน

พอท่านมีความสุขอย่างนี้ เพราะก่อนท่านบวช อยู่ในทางโลกเขาบอกว่าบวชไม่ได้หรอก อยู่พรรษาไม่ได้หรอก เขามองกันแต่ภายนอกไป แต่เวลาท่านไปบวชแล้วบุญกุศลมันส่งเสริมมันสูงส่งไป จะนั่งก็เป็นสมาธิ จะสวดมนต์ก็เป็นสมาธิ โอ้โฮ! ใครมันจะหาได้ขนาดนั้น ถ้าอย่างนี้บวชตลอดชีวิตก็ได้ อย่างนี้บวชตลอดชีวิตได้

คิดแล้วคิดอีก คิดแล้วคิดอีก เลยตั้งใจว่า ตั้งสัจจะ เราจะบวชตลอดชีวิต ไม่สึกเลย

เท่านั้นละ ตอนที่ภาวนาล้มลุกคลุกคลาน แต่ท่านก็เป็นพระอรหันต์ไปแล้ว ท่านจบกิจของท่านทั้งหมด คนมีบุญ

นี่เวลามันเป็นมันเป็นอย่างนั้น คนที่สร้างบุญสร้างกุศลมา สวดมนต์ก็จะเป็นสมาธิ เดินจงกรมก็จะเป็นสมาธิ นั่งสมาธิก็จะเป็นสมาธิ มันจะเป็นอย่างเดียวนะ

แล้วเวลาท่านหาหัวหน้า หาครูบาอาจารย์ที่ดี บวชแล้วท่านก็ไปหาหลวงปู่มันด้วย แล้วท่านก็ไปหาหลวงตาพระมหาบัวด้วย

หลวงตาพระมหาบัว หลวงปู่มันเป็นพระอะไร ก็เป็นพระอรหันต์ ถ้าเป็นพระอรหันต์ ขึ้นมาท่านรู้จักกิเลสไหม ท่านก็อบรมบ่มเพาะไป นี่ท่านเจอครูบาอาจารย์ที่เป็นจริงที่เป็นพระอรหันต์ หันจริงๆ ไม่ใช่หันซ้ายหันขวา ถ้าหันมันต้องมีบุคคล ๔ คู่ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล

โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผลเป็นอย่างไร พระอรหันต์มันต้องรู้ รู้ว่าอย่างไรมันเป็นมรรค ตัวมรรคมันครบสมบูรณ์แบบอย่างไร มรรคสามัคคีเป็นผล ผลอย่างไร

แล้วถ้ามันยกขึ้นสู่สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีมรรคมันเป็นอย่างไร มันมีคุณสมบัติอย่างไร มีมาตรฐานอย่างไร แล้วเวลาใช้ปัญญาไปแล้วมันเป็นสกิทาคามีผล มันเป็นอย่างไรร

แล้วถ้ายกขึ้นสู่อนาคามีมรรค อนาคามีมรรคมันมีคุณสมบัติอย่างไร มันมีมาตรฐานอย่างไร มันมีคุณสมบัติอย่างไร มันทำอย่างไร แล้วคุณสมบัติมันเพียบพร้อมแล้วมันถึงจะเป็นอนาคามีผล

อรหัตตมรรคมีคุณสมบัติอย่างไร มีความเป็นไปอย่างไร ถ้าเป็นอย่างไรร แล้ว ถ้าเป็นอรหัตตผล มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ อรหัตตมรรค อรหัตตผล ยังไม่นิพพานเลย เวลานิพพาน นิพพานเป็นหนึ่งไป

ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ดี ครูบาอาจารย์ที่ถูกต้อง แล้วคนที่มีอำนาจวาสนาที่ตั้งใจได้สร้างสมบุญญาธิการมา เวลาตัวเองก็มีอำนาจวาสนา มีกำลัง มีความมุ่งมั่น มีสัจจะมีความจริงที่จะ

ปฏิบัติ แล้วมีครูบาอาจารย์ที่ดั่งามคอยชี้คอยนำ คอยชี้ในการประพฤติปฏิบัติ คอยแก้จิตๆ จนถึงสิ้นกิเลสไปได้

นี่เราพูดถึงวาสนา ถ้ามีวาสนา ถ้ามันทำมันเป็นจริงอย่างนั้น ถ้าไม่มีวาสนามันก็เหมือนพวกเรานี้ไง ล้มลุกคลุกคลาน เวลาภัยพิบัติไปแล้ว จะสงบบ้างไม่สงบบ้าง ครึ่งๆ กลางๆ ดิบๆ สุกๆ ไร ทำแล้วไม่ได้ผล ก็พวกเรานี้ไงพวกไม่มีวาสนานี้

ถ้าไม่มีวาสนา เราก็พยายามประพฤติปฏิบัติ เรามีครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติที่ปฏิบัติอย่างนี้ ท่านคุยกับเรา ท่านบอกว่า เราปฏิบัติถึงจะไม่ได้มรรคได้ผล เพราะเป็นผู้มีศีลมีธรรมเขาไม่โกหก เขาไม่พูดปด มันเป็นความจริงในข้อเท็จจริงไง ปฏิบัติแล้วมันยังไม่ได้มรรคได้ผล เราก็จะประพฤติปฏิบัติของเราต่อเนื่องไป ถ้ามันไม่ได้มรรคได้ผลก็ให้ภพชาติมันสั้นเข้า

คำว่า “สั้นเข้า” ก็สร้างอำนาจวาสนาบารมีนี้ไง เวลาพยายามประพฤติปฏิบัติไร ทำทาน ร้อยหนพันหนไม่เท่ากับถือศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง ถือศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหนก็ไม่เท่ากับเกิดทำสมาธิได้หนหนึ่ง ทำสมาธิได้ร้อยหนพันหนไม่เท่ากับเกิดภาวนามยปัญญาขึ้นมาหนหนึ่ง

ท่านก็พยายามประพฤติปฏิบัติ ทำสมาธิทำความสงบของใจเข้ามาก็สร้างอำนาจวาสนาบารมีนี้ไง ถ้าสร้างอำนาจวาสนาบารมี ถ้าจิตมีอำนาจวาสนา ต่อไปอนาคตกาลถ้ามันภาวนาได้มันก็เป็นสมบัติของเราไง ถึงจะภาวนาในชาติปัจจุบันนี้ไม่ได้มรรคไม่ได้ผลอะไรเลย แต่ก็พยายามจะภาวนา พยายามจะรักษาศีล จะพยายามจะทำประพฤติปฏิบัติขึ้นไป เก็บหอมรอมริบให้เป็นทรัพย์ ให้เป็นสมบัติของใจดวงนี้ ให้เป็นอำนาจวาสนาของใจดวงนี้ต่อไป ภายภาคหน้า

เพราะเราอ่อนแอ จิตมันอ่อนแอไม่มีอำนาจวาสนาไม่มีบารมีมันทรงไว้ไม่ได้ มันทรงไว้ไม่ได้ มันเข้าสมาธิออกสมาธิมันก็ลำบากแล้ว แล้วมันจะหัดวิปัสสนา มันยังลำบากเข้าไปใหญ่เลย ถ้าลำบากเข้าไปใหญ่ เพราะมันรับไม่ได้

ที่ดินอ่อน กรุงเทพฯ ดินอ่อน เวลาเกิดแผ่นดินใหญ่เขาไหวกันปกติ กรุงเทพฯ ไหวไปแกว่งไป ๕ เท่า นี่ที่อ่อน ที่ดินอ่อนจะมีสิ่งก่อสร้างสิ่งใดก็ต้องลงพื้นฐานให้เข้มแข็งให้หนักแน่น

กว่าเขา ไปสร้างบนภูเขาเป็นหินแกรนิตทั้งหมด ไม่ต้องลงเสาเลย ไม่ต้องลงเสาเข็มเลย สร้างบนนั้นได้เลย ถ้ามันเข้มแข็งมันมีอำนาจวาสนามันก็เป็นแบบนั้น

นี่พูดถึงวาสนา นี่พูดถึงเบสิกก่อน

เบสิกของมนุษย์ที่เกิด ตั้งแต่เทวดา อินทร์ พรหม ผลของวิญญูฯ มันอยู่ที่เบสิก อยู่ที่อำนาจที่ได้สร้างสมมาว่าจิตใจมันมีอำนาจวาสนามีบารมีมากน้อยแค่ไหน แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติไปมันก็จะไปตามสัจจะเป็นความจริง เป็นสัจจะความจริงนะ

แต่ถ้ามีอำนาจวาสนาเกิดมาแล้วในชาติปัจจุบันนี้ถ้ามันเกิดมีจิตวิญญูเกิดเห็นผิด มันก็ไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ มันก็ไม่ได้สร้างอำนาจวาสนา สิ่งที่มีอำนาจวาสนามันก็ไม่ต่อเติมไม่ส่งเสริม ไม่ทำให้จิตมันมีคุณงามความดีขึ้นมา

ปัจจุบัน สำคัญปัจจุบันนี้ไง ปัจจุบันนี้สำคัญ

คุณสิ ท่านอาจารย์สิงห์ทองสำคัญไหม เวลาท่านบวชแล้ว เวลาบวชแล้วทุกคนสวประมาท แต่เวลาท่านบวชแล้วท่านเลือกเฟ้นหาครูบาอาจารย์ที่ดี แล้วท่านปฏิบัติซื่อตรง ซื่อสัตย์สุจริตกับการประพฤติปฏิบัตินั้น กับครูบาอาจารย์นั้น ท่านก็สิ้นกิเลสของท่านไปได้โดยสมบูรณ์แบบ

นี่มันอยู่ที่ปัจจุบันที่เราจะเลือกแบบนั้น เลือกหรือไม่เลือกไง ถ้าเลือกสมบัติที่ดี คุณงามความดีของเรามันจะเป็นคุณงามความดีของเรา

นี่พูดถึงเวลาคำถามมันเป็น ๓ คำถาม แล้วเวลา ๓ คำถามมันเป็นอย่างนี้หมดเลย ไหลไปไหลมา ไหลไปไหลมาอย่างนี้ มันบอกเลย บอกว่า วาสนามันมีเท่านี้

ถ้าวาสนามันดีนะ พอจิตสงบแล้วพอเห็นนิมิตหรือรู้เห็นสิ่งใด เห็นกาย เห็นต่างๆ ถ้าจับต้องแล้วมันไหล ไปไม่ได้ มันปล่อย มันปล่อย กลับมาสมาธิ ถ้าสมาธิ ถ้ามันเป็นไปไม่ได้ ถ้ามันจับได้ ถ้ามันจับได้

ถ้ามันจับไม่ได้ ส่วนใหญ่แล้วบางคนจับไม่ได้เลย ในวงปฏิบัติที่ว่าเห็นกายฯ นี่เขาทั้งนั้น อุปาทานทั้งสิ้น ไม่เป็นจริง

ถ้ามันเป็นจริง พอมันจับแล้วมันสะท้อน สะท้อนกิเลสไป สิ่งที่สะท้อนกิเลส ถ้ามันเป็นจริงขึ้นมา มันจับของมันแล้วมันพิจารณาของมันไป แล้วพิจารณาไปแล้วมันตงคับหน สมุจเฉทปหานมันแตกต่างกันอย่างไร ประสบการณ์ของจิต จิตที่มันทำมามันมีมากน้อยแค่ไหน ถ้ามีมากน้อยมันจะเป็นประโยชน์ตรงนั้น

นี่พูดถึง เพราะคำถามนี้ เราเห็นคำถาม ๓ คำถามนี้เราถึงเข้าใจว่า เราเข้าใจว่า ผู้ถามพยายามประพฤติปฏิบัติ แล้วก็ทำแล้วมันมีประสบการณ์ของจิต แล้วถามมาด้วยความสงสัย

ที่นี้ความสงสัย ถ้าเราจะพูดกันถึงคำถามเฉยๆ ก็ “โอโฮ! หลวงพ่อพูดวนไปวนมาอยู่นี่ แล้วมันพูดแล้วมันจริงบ้างไม่จริงบ้าง อะไรเดี๋ยวก็นั่นแหละ เดียวก็จริง เดียวก็ไม่จริง”

จริง จริงต่อเมื่อเราทำจริงๆ แต่ผลที่มันเป็นนั่นนะมันไม่จริง มันมีสมุทัยเจือปนมา ถ้ามีสมุทัยเจือปนมา เวลาพูดมันก็อยู่ที่จิตนิสัย คนที่เข้มแข็ง คนที่สุภาพบุรุษเขาฟังได้ ผิดถูกเขาทำได้

แต่คนถ้าไม่เป็นสุภาพบุรุษนะ “แหม! ว่าแต่เจาเนาะ คนอื่นไม่ว่าเนาะ” นี่ถ้าไม่เป็นสุภาพบุรุษมันเข้าข้างตัวมันเองไม่ว่าเราถูก คนตอบก็ผิด อาจารย์ก็ผิด ตำราที่ผิด ผิดหมดเลย เราถูกคนเดียว แต่ถ้ามันเป็นสุภาพบุรุษนะ เขาที่ข่มทรัพย์ให้มันจะเป็นประโยชน์

ฉะนั้นถึงบอกว่า สิ่งที่เราพูดมันผิดมันถูก มันผิดมันถูกเวลามันมีพื้นฐานนั้นมา ถ้าพื้นฐานอำนาจวาสนานั้นมา มันมีวาสนามา ในหัวใจมันมีวาสนาอยู่แล้ว มันต้องการความชัดเจนอยู่แล้ว ถูกหรือผิด แล้วถ้าผิดก็จะวาง พยายามจะหาสิ่งที่ถูกขึ้นมา แล้วถ้ามันจะได้หรือไม่ได้ เห็นไหม เวลาจะได้หรือไม่ได้ คำว่า “วาสนา” วาสนานี้เป็นนามธรรมอยู่กับหัวใจของเรา

ในปัจจุบันนี้การทำธุรกิจมันมีแบงก์นะ วาสนาก็ไม่รู้จัก อะไรก็รู้จัก แต่แบงก์เอา จะเอาแบงก์พันๆ เอาทีละกิโลๆ เลย กิโลละล้าน

ปัจจุบันนี้คือแบงก์พันก็เอาปัจจุบันนี้ ใจวาสนาไม่เกี่ยว แต่แบงก์พันมันจะได้มามันจะได้มาโดยความสุจริต ได้มาโดยทุจริต ได้มาโดยการหยิบยืมมา ได้มาโดยการกู้ การได้มาแบงก์พันมันได้ทุกทางเลย ถึงที่สุดปล้นมาก็ได้ จี้มาก็ได้ ลักมาก็ได้ นี่ไง มันเป็นมิจฉาหรือสัมมาละ

นี่พูดถึงในปัจจุบันๆ ใจ ไข่ ในปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันนี้มันก็ต้องมีที่ไปที่ไป คำว่า “ที่ไปที่ไป” อยากจะพูดเรื่องนี้มานาน แต่พอมาเจอคำถาม ๓-๔ คำถามถึง อ้อ! จิตใจที่มันอ่อนแอ จิตใจที่ไม่แข็งแรงทำอะไรได้ไปแล้วลงทุนลงแรงเต็มที่เลยละ แล้วผลมันจะออกมาแบบคำถามนี้จะเข้าคำถามแล้วนะ

“การพิจารณากาย” คำว่า “พิจารณากายๆ” เขาพิจารณาของเขาไปจนจิตรู้สึกว่าการพิจารณาเห็นกาย พอเห็นกายแล้วรู้สึกว่าการเห็นจิต พอเห็นจิตแล้วจิตมันหมุน หมุนไปแยกเก็บกายออกมาคนละส่วน แล้วกายนั้นก็ไม่ได้ปล่อย พยายามพิจารณาจนมันพิจารณาไม่ได้ กลับมาที่จิตเห็นว่ามันหมุน หมุนจนที่เราอยู่ เราดูอาการของจิตจนมันปล่อย ปล่อยกลับมาที่พุทโธ กายกับจิตแยกออกคนละส่วน

ไฉนมันเป็นความรู้สึกของเรา ไข่ เป็นความรู้สึกของเรา คำว่า “ความรู้สึกของเรา” ใจ เวลาคนนะ เวลาคนในสังคม บุคคลทำผิดกฎหมาย บุคคลทำผิดกฎหมาย เจ้าหน้าที่รักษากฎหมายเขาต้องจับบุคคลคนนั้น ถ้ามีหลักฐานสมบูรณ์แบบส่งฟ้องศาล ศาลตัดสินแล้วว่าคนนั้นผิด เห็นไหม

แม้แต่เขาทำผิดกฎหมาย เจ้าหน้าที่รักษากฎหมายไปจับมา เขาก็ยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ เพราะศาลยังไม่ได้ตัดสิน ถ้ามีหลักฐานขึ้นไปส่งฟ้องศาล ศาลตัดสินแล้วเขาทำผิดกฎหมายมากน้อยแค่ไหน ตัดสินตามกฎหมายบังคับใช้

นี่ก็เหมือนกัน กายกับจิตที่มันแยกออกจากกันๆ เราเป็นผู้ที่ปฏิบัติ เราเห็นว่ากายกับจิตแยกออกจากกัน เราเห็น เราเห็นใจ เราเห็น แต่มันเป็นสัจธรรมหรือไม่ มันเป็นสัจจะความจริงหรือไม่ ถ้าสัจจะความจริง คนที่มีอำนาจวาสนาที่เขาจิตใจเข้มแข็งเขาจะตรวจสอบทันทีเลย

ดูสิ ที่หลวงปู่ดุลย์ท่านพูด

เห็นจิตเห็นจริงหรือไม่

จริง

แต่ความเห็นนั้นจริงหรือไม่

ความเห็นนั้นไม่จริง

นี่ก็เหมือนกัน ความเห็นนั้นไม่จริง ถ้าความเห็นนั้นจริงนะ มันไม่ไหลไปไหลมาอย่างนี้หรอก คำว่า “ไหลไปไหลมา” มันอยู่ในอาการของจิตที่มันอ่อนแอ จิตที่มีกิเลสแบบว่ามันส่งต่อกันให้เรางง

เราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมาไง แต่เวลาเราเห็นกายพิจารณากายไปแล้วก็ไปเห็นจิต จิตมันหมุนเข้ามา พอหมุนเข้าไปก็ไปเจอกายอีก มันหมุนอยู่อย่างนั้นนะ

สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เวลาเอาจริงเอาจังขึ้นมาะ เพราะว่าเราพิจารณากายเราก็ใช้กำลังไปพอแรงแล้วแหละ การพิจารณา กว่าเราจะทำความสงบของใจเข้ามา ใจสงบแล้วเห็นกาย การพิจารณากายอยู่ที่นี่ เราก็กำลังใช้พลังงานของเรา ใช้กำลังของเราไปเต็มกำลังของเราแล้ว พอใช้ไปเต็มกำลังของเราแล้ว ควรที่มันจะต่อเนื่องไปมันหมุนไปเห็นจิต

เห็นจิตมันก็ไปเริ่มพิจารณาจิต ใช้กำลังต่อเนื่องไป พอใช้กำลังต่อเนื่องไป พอพิจารณาจิตจนได้กำลังของเรา กำลังจนไม่มีสิ่งใดเหลือในหัวใจแล้ว มันเป็นสัญญาแล้ว มันเป็นสัญญาเป็นการคาดหมายแล้ว แล้วก็ไปเห็นกายกับจิตแยกจากกันอีก กำลังมันไหลไปเรื่อยๆ

สิ่งที่กำลังไหลไปเรื่อยๆ มันมี ๒ ประเด็น

ประเด็นหนึ่งอย่างที่ว่า จิตมันใช้กำลังไปแล้ว พอเรารู้แล้วเราก็จะถอนกลับมาที่ทำสมาธิ

ไฉนก็เป็นทฤษฎีไป เป็นทฤษฎีเป็นข้อเท็จจริงไป แต่เราทำตามสมมุติแบบตามข้อเท็จจริงนั้นหรือไม่ ถ้าทำตามข้อเท็จจริงนั้น ผลที่เกิดขึ้นไป พอกลับไปพุทโธๆ ทำสมาธิเหนื่อยแทบเป็นแทบตาย พอจิตสงบแล้ว โอ้โฮ! มันโล่งโง่งไปหมดเลย แล้วถ้าออกใช้ปัญญามันไปอีกสัปดาห์หนึ่งไป

สมาธิแก้กิเลสไม่ได้ ไม่มีสมาธิก็เป็นปัญญาไปไม่ได้ ปัญญาไม่ใช่สมาธิ ปัญญาภาวนามยปัญญาเกิดจากสัมมาสมาธิเป็นพื้นฐาน สมาธิเป็นพื้นฐานยกขึ้นสู่วิปัสสนาแล้วมันจะเป็นปัญญาของมันไป มันเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป

ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมาแล้ว เพราะคำว่า “ข้อเท็จจริง” เวลามันทำสิ่งใด เวลาเราอย่างปลาเราก็ต้องมีเตาแล้วก็มีถ่าน แล้วเอาปลาขึ้นไปย่างบนตะแกรง นี่ก็ย่างปลา

นี่ก็เหมือนกัน การพิจารณาๆ ถ้าจิตสงบแล้ว แล้วถ้าจะไปเห็นจิต เห็นจิต เห็นกาย นี่เราอย่างปลา เราพิจารณาอย่างไรเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา มันมีผลการกระทำของมัน มันเป็นขึ้นเป็นอันใด

เขาบอกว่า ให้บอกถึงอาการที่มันหมุนๆ นี่ หลวงพ่อช่วยอธิบายด้วย

อธิบาย ถ้าเป็นทางโลกๆ ถ้าสมาธิมันอ่อนลง สมาธิมันอ่อนลงมันก็สับสนปนเปไปหมดละก็ต้องกลับไปที่สัมมาสมาธิ ถ้ากลับมาสัมมาสมาธิแล้วถ้ามันเป็นจริงใจ

แต่คำว่า “มันไหล มันไหลไปๆ” นี่อยู่ที่อำนาจวาสนา อยู่ที่บารมีของตน บารมีของตนเองมันจับสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอันเป็นกิจจะลักษณะ มันไม่ไหลวนไปอย่างนี้ ถ้ามันไหลวนไปอย่างนี้มันมี ๒ ประเด็นใจ

ประเด็นหนึ่งคือว่า เราไม่มีจุดยืน ไม่มีหลักเกณฑ์อะไรของเรา

ประเด็นที่สองคือว่า สมาธิมันอ่อนลง กำลังมันใช้ไปแล้วใจ

เราต้องกลับมาที่ทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจสงบแล้วกลับไปมันจับต้องได้ มันก็เป็นของมันต่อเนื่องไป นี่พูดถึงการพิจารณากาย

“พอพิจารณาไปแล้วกลับมาพิจารณาผม ขน เล็บ ฟัน หนัง พิจารณาจนมันเป็นกระดูก มันเบา มันบางลง การพิจารณาเขาว่าให้อธิบายคำว่า ถ้าปัญญาอบรมสมาธิ สมาธิอบรมปัญญาเป็นอย่างไร”

ปัญญาอบรมสมาธิ เราเป็นปุถุชน เรายังไม่มีสมาธิอยู่ เราพิจารณากายของเราพิจารณาต่างๆ พิจารณาโดยปัญญานี้ พิจารณาโดยวิทยาศาสตร์ พิจารณาโดยความรู้สึกนึกคิดนี้ พอพิจารณาไปมันเห็นแล้วมันสังเวชๆ สังเวชมันปล่อยมาๆ นี่เป็นปัญญาอบรมสมาธิ สมาธิคิดอย่างไรมันก็เป็นปัญญาอบรมสมาธิ แล้วถ้าเป็นสมาธิถ้ามันทำต่อเนื่องไป ถ้ามันเห็นของมัน

นี่เชื่อว่า ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง

มันเป็นทฤษฎี มันเป็นกรรมฐาน ๕ เป็นฐานที่ใครก็พิจารณาได้ไง มันก็จับพิจารณาของมัน พิจารณาของมันไป ถ้ามันปล่อยเข้ามา นี่ผลการปฏิบัติพิจารณา ถ้าพิจารณาแล้วมันไปเห็นเวทนา แล้วพิจารณาเวทนา ความรู้สึกนึกคิดมันไหลอยู่อย่างนี้ พอมันไหลไปแล้วมันไม่มีจุดยืน

ถ้ามีจุดยืนนะ ในการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ตามแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ตามแนวทางสติปัฏฐาน ๔ สิ่งใดสิ่งหนึ่งพิจารณากาย พิจารณาเวทนา พิจารณาจิต พิจารณาธรรมขึ้นเดียว แค่มันชักไปชักมานี้มันก็ปั่นหัวเราแล้ว

กิเลสมันปั่นหัวนักปฏิบัติ “พิจารณากายแล้วก็ต้องไปพิจารณาเวทนา พิจารณาไปแล้ว พิจารณาจิต พิจารณาธรรม” มันปั่นหัวเลย เราอยากจะเป็นผู้สมบูรณ์แบบ เราอยากจะทำปฏิบัติให้มันถูกต้อง มันก็หลอก หลอกโดยกิเลสเราพอใจ หลอกโดยเราหลอกตัวเราเองด้วย เราพอใจที่จะหลอกแล้วหลอกเข้าไปเลย นี่ไง อำนาจวาสนาเรามีไง

ฉะนั้น พิจารณาไป พิจารณาไปเจอเวทนา อ้าว! เวทนาไล่ไปแล้วไปเจอจิต เพราะเวทนา มันเกิดจากจิต ถ้าจิตแล้วไล่จิตเข้าไปพิจารณา

การกระทำต่างๆ ถ้าผู้ปฏิบัตินี้ละ ผู้ถาม ถ้าสิ่งใดทำแล้วมันเริ่มชักลงเลงสยแล้ว สลัดทิ้งหมดเลย ล้มกระดาน ล้มโต๊ะเลย

พุทโธชัดๆ กลับมาพุทโธใหม่ พุทโธชัดๆ

เวลาเราทำสิ่งใดไปแล้วมันมีภาพเกิดนิมิตเกิดสิ่งใดก็แล้วแต่ เราก็จะเทียบกับตำรา เทียบกับคำสอนของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น แล้วพอเราเทียบแล้ว วุฒิกาวะเราแค่นี้เราว่าใช่ เหมือน ใช่ เหมือน แล้วทำไมมันไม่เหมือนละ

เราเคยเป็นนะ ที่เราเล่าให้ฟังประจำ เมื่อก่อนเราทำสมาธิฯ พอทำสมาธิแล้วมันสงบ พอสงบแล้วเราบอกว่านี่ไม่มีอวิชชา มันบอกอวิชชาดับ เพราะศึกษากับตำรับตำราเขาบอกว่า อวิชชาดับเป็นพระอรหันต์ แล้วเข้าสมาธิเราว่าอวิชชามันไม่มี เราก็เรียกร้องหาผลอยู่อย่างนั้นนะตอนปฏิบัติแรกๆ

ไปเจอหลวงปู่จวนไง ตบที่เดียวกระเด็นเลยละ

อวิชชาอย่างหยาบๆ ของท่านสงบลอง คือความฟุ้งซ่าน ความคิดร้อยแปดสงบลอง

อวิชชาอย่างกลางๆ ในหัวใจท่านอีกมหาศาล

อวิชชาอย่างละเอียดในหัวใจท่านกองเท่าภูเขา

เออ! ไซ้ๆ

ตั้งแต่นั้นมาสงบเลย ก่อนหน้านั้นมา ไอ้โฮ! มันเรียกร่องนะ เรียกร่องเพราะอะไร เพราะเหมือนตำราไง อวิชชาต้องเป็นพระอรหันต์ไง แล้วนี่เราเข้าใจของเราเองว่าเป็นสมาธิอวิชชา มันดับหมด เพราะมันว่างหมด ทำไมไม่เป็นพระอรหันต์วะ คิดเรียกร่องเอาแต่ความรู้สึกไง

สุดท้ายถูกต้องไป ไปเจอหลวงปู่จวนตบที่เดียวเท่านั้นแหละ ไอ้โฮ! ตื่นเลย ไซ้ อวิชชาไม่ได้ดับหรอก มึงกลบเกลื่อนตัวเอง มึงกลบเกลื่อนอวิชชาในใจมึง แล้วมึงก็จะมาเรียกร่องเอาคุณธรรม

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราปฏิบัติไปแล้ว เราศึกษาธรรมะแล้วเราเทียบเคียงมันก็ว่าจะเป็นธรรมๆๆ แล้วทำไมมันไม่เป็นสักที ไม่เป็นสักทีนะ

มันก็อยู่ที่वासनाนี้ वासनाถ้าคนมีสัจจะมีอะไรนะ สิ่งที่คุณบาอาจารย์ท่านสอน ท่านอบรมสั่งสอนมันมีบาทมีฐาน มันมีแต่พื้นฐานขึ้นไปเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป แล้วเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เราไปฟังตรงไหนละ

เราไปฟังตรงยอดแล้วเราจะเอาลงมาพื้นฐานไม่ได้ พื้นฐานมันต้องมีเสาเข็ม มีคานคอดิน แล้วมันถึงจะสร้างบ้านสร้างเรือนขึ้นมา จะสร้างก็ขึ้นละ ชั้นสูงสุดก็ต้องมีหลังคา มุงด้วยอะไร เดียวนี้เขาเป็นยอดโดมมูนนะ มันเป็นชั้นไหน ถ้ามันช่อสัตย์แล้วมันทำความเป็นจริงใจ

ถ้ามันไม่ช่อสัตย์นะ บอกว่า แล้วผมที่ปฏิบัตินี้เป็นชั้นไหน หลวงพ่อช่วยอธิบายด้วย

มันเป็นชั้นไหนมันอยู่ที่คุณสมบัติไง คุณสมบัติที่มันเป็นใช่ใหม่ อย่างเช่น อย่างพิจารณา ภายอยู่นี้มันก็ไหลไปเห็นจิตหมุน พิจารณาเวทนาฯ ที่แรกก็จับว่าเวทนา แต่พอไล่ไปแล้วมันไม่ใช่ มันเป็นจิตต่างหาก จิตทำให้เกิดเวทนา

มันก็ใช่ มันก็ไชนะ เพราะทุกอย่างเกิดจากจิตทั้งสิ้น ถ้าคนตายมันไม่มี

แต่ถ้าจับเวทนาฯ ไป ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงนะ เวทนาเกิดจากอะไร เวทนาเกิดจากจิตโง่ จิตโง่มันเสวยอารมณ์ เสวยอารมณ์ถ้าพิจารณาไปแล้วมันปล่อยที่เวทนาโง่ มันปล่อยที่เวทนา เวทนาสักแต่ว่าเวทนา

คนที่พิจารณาเวทนาฯ เวลาสักแต่ว่ามันชา พิจารณาไปเหตุผลมันไม่เพียงพอ แต่มันจะละแล้วมันจะวาง แล้ววางไปแล้ว เหตุผลไม่พอมันก็ไม่วางไง มันชา สักแต่ว่า สักแต่ว่านี้เวลา มันยันกันไว้ สักแต่ว่า ที่หลวงตาท่านไปหาหลวงปู่มันไฉน ที่ว่าหลวงปู่มันเรียก

“มหา มหาภาวนาอย่างนี้หรือ ภาวนาเหมือนหมากัดกัน”

คำว่า “หมากัดกัน” นี่มันสักแต่ว่า มันยันไว้ มันไม่ใช่ปัญญาต่อเนื่องไง หลวงปู่มันต้องการให้ใช้สติ ใช้สมาธิ ใช้ปัญญาเข้าไปพาดพันกับมัน ใช้เหตุใช้ผลวิเคราะห์วิจัย ไม่ใช่ไปยันไว้เฉยๆ ใจ การยันไว้เฉยๆ สักแต่ว่าโง่ พิจารณาไปๆ เวลามันถึงที่สุดถ้ามีกำลังไม่พอมันก็ยันไว้ เป็นสักแต่ว่า เวทนาเป็นเวทนา จิตเป็นจิต

ไฉนเวทนา เวลาพิจารณาเวทนามันก็ไปถึงจิต แล้วพิจารณาจิตต่อไป

เราคิดว่าเราจะทำอย่างนั้นหนึ่ง

สอง สิ่งที่เป็นๆ เราไม่ได้โทษผู้ที่ปฏิบัตินะ เราโทษกิเลส กิเลสในใจผู้ปฏิบัติมันสร้างภาพให้เป็นอย่างนั้น มันชักนำให้เป็นอย่างนั้นไง มันชักนำให้เราพิจารณาไฉนนะ เหมือนผู้ใหญ่ให้ของเล่นเด็กๆ เลย อันนี้ตุ๊กตา อันนี้ลูกโป่ง อันนี้ร่อนยนต์ มันหลอกให้เล่นไง แล้วเราก็จึงตามเหนื่อยนะ ใช้กำลังมากนะ จากเวทนามันก็ไปนั่ง แล้วก็ไปนี่ แล้วก็ไปนั่ง มันเหนื่อย

ฉะนั้น มันเป็นอย่างที่ว่า จิตใจไม่แข็งแรง จิตใจอ่อนแอ ถ้าอ่อนแอ อ่อนแอมาจากอะไร อ่อนแอมาจากอำนาจวาสนา ถ้ามีวาสนานะ จิตใจเข้มแข็งแล้วไม่เชื่อ ถ้าอะไรผิด วางไว้ก่อน สรุปจบแล้วขึ้นต้นใหม่

ทำให้มันดีงาม มันดีงามให้เป็นขึ้นเป็นอัน ถ้าเป็นสมาธิก็เป็นสมาธิเป็นพื้นฐาน สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี แค่นี้สมาธิมันก็สงบระงับให้เราเห็นคุณค่าของหัวใจเราแล้ว แล้วถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนาได้ งานของจิต งานของหัวใจ ใจที่เข้มแข็ง ใจที่มีภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากจิต ปัญญาเกิดจากหัวใจ มันจะฟาดฟันกิเลส

เพราะกิเลสมันอยู่ที่หัวใจ ครอบครองของมารมันอยู่ที่หัวใจ ถ้าเกิดมันแยก แยกกาย แยกเวทนา แยกจิต แยกกรรม พอมันแยก เพราะกิเลสก็อาศัยกาย เวทนา จิต ธรรมเพื่อผลประโยชน์ของมันเหมือนกัน เวลาแยกหมด แยกโดยธรรม กิเลสมันตื่นชกตายเลยละ เห็นชัดๆ เลย สมุจเฉทปหาน ยถาภูตัง เกิดญาณทัสสนะ เกิดความเห็นถูกต้องดีงาม ถ้าความถูกต้องดีงามเกิดจากอริยสัจ เกิดจากสัจจะความจริง เกิดจากการภาวนาของเรา ถ้ามันมีอำนาจวาสนานะ

สรุป คนเราเกิดมาอำนาจวาสนาของคนแตกต่างกัน การแข่งขัน การแข่งขันอำนาจวาสนากันไม่มี แข่งขันอำนาจวาสนาแข่งขันกันไม่ได้ การแข่งขันการเล่นกีฬา การแข่งขันการทำธุรกิจ การแข่งขันกันการสมมุติเล่นสมมุติสิ่งใดแข่งขันได้ แต่แข่งขันอำนาจวาสนาไม่ได้

เพราะมันเป็นอดีตชาติ การสร้างสมมานุญญาธิการ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย้อนหลังไปเป็นอสงไขยๆ เราจะไปแข่งขันที่อดีต ไปรื้อค้นที่อดีตกันเป็นไปไม่ได้ แข่งขันด้วยอำนาจวาสนาแข่งขันไม่ได้ แข่งขันกีฬา แข่งขันการกินขนมจีนอย่างนี้ เขาแข่งขันกินขนมจีน แข่งขันกินขนมเปี๊ยะ อู้ฮู! แข่งขันกัน แข่งขันอย่างนั้น แข่งขันได้

แต่ทุกคนมีอำนาจวาสนา ทุกคนอยากประพฤติปฏิบัติเพื่ออบรมบ่มเพาะหัวใจของตนได้

นี่คำถามว่า หลวงพ่ออธิบายที่ผมเป็น ผมเป็นนี่มันคืออะไร อธิบายให้ผมเข้าใจด้วย

ถ้าอธิบายแล้วยิ่งงงใหญ่เลย เพราะเราอธิบายที่ปัจจุบันนี้ ถ้าเป็นข้อเท็จจริงนะ เวลาสมาธิมันอ่อนลงมันก็เหลวไหล มันก็จับพลัดจับผลูไป ถ้าสมาธิมันเข้มแข็งแล้วมีวาสนามันก็วิปัสสนาของมันเป็นขึ้นเป็นอันเป็นขึ้นเป็นตอน ไม่เหลวไหล

นี่พูดถึงปัจจุบันนะ สมาธิเข้มแข็ง สมาธิอ่อนแอ สมาธิปานกลาง เป็นพื้นฐานของปัญญา แล้วถ้าคนไม่มีอำนาจวาสนาคือว่ามันทำไม่ได้ พูดถึงว่ามันทำไม่ได้หรอก พอมันทำขึ้นไปก็ทำเพื่อสร้างสมบุญญานุการ ทำไปเพื่อสร้างอำนาจวาสนา

เรื่องมรรคเรื่องผลนะ หัวใจอ่อนแอ ดินมันอ่อนแออะไรไปวางบนนั้นไม่ได้ ในน้ำลอยได้เฉพาะเรือแพ ตีกรามบ้านช่องไปจมหมดนะ

บนน้ำ สิ่งที่ลอยบนน้ำได้ก็เรือแพเท่านั้นนะ สิ่งที่มีอำนาจวาสนา ก็เลยมันลอยอยู่บนหัวใจของเราไง แล้วเราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันมีตรงนี้เป็นตัวแบ่งแยกด้วย เป็นตัวต่อรองด้วย มันถึงต้องมีตรงนี้เป็นส่วนประกอบไป แล้วก็ส่งที่ความเพียรชอบ มรรคผลในปัจจุบันนี้ นี่เป็นปัจจุบัน เรียกร่องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรมเลยละ

โอปนยิกิ เรียกร่องมาดูความเพียรของเรา มาดูความวิริยอุตสาหะของเรา มาดูการประพฤติปฏิบัติของเรา มาดูสติ สมาธิในใจของเรา มาดูภาวนามยปัญญาที่มันเกิดที่มันมหัศจรรย์ที่เราได้เห็นอยู่คนเดียวนี้แหละ มหัศจรรย์นี้ โอปนยิกิ เรียกร่องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม ถ้ามันเกิดคุณธรรมในใจแล้วมันสุดยอดดงดงามบนใจดวงนั้น เอวัง